

Управління культури Черкаської обласної державної адміністрації
КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Методична діяльність: управління змінами в бібліотеці

Методичні рекомендації

Черкаси – 2016

Методична діяльність: управління змінами в бібліотеці: метод. рекомендації /КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкас. обл. ради; уклад Н.Д. Вітавська. – Черкаси, 2016. – 15 с.

Методична діяльність: управління змінами в бібліотеці

До поняття сучасного менеджменту в бібліотечній справі відноситься вдале управління закладом та зміни у методичному керівництві діяльністю бібліотек, які спрямовані на формування і реалізацію стратегії розвитку, що забезпечує процес оновлення. Важливим фактором є стратегічне планування діяльності закладів, постійне підвищення кваліфікації кадрів, впровадження інновацій, адвокаційна діяльність, створення нових інформаційних продуктів і послуг, методичний моніторинг діяльності бібліотек регіону.

Основна суть методичної роботи сьогодні полягає в управлінні інноваційними змінами. Функціями методичної діяльності є:

- аналітично-прогностична;
- інформаційна;
- дослідницько-впроваджувальна;
- координаційна;
- рекламно-іміджева;
- підвищення кваліфікації;
- контролююча.

Інноваційне стратегічне (перспективне) планування забезпечуватиме відповідь на питання «що бібліотека має робити?», «яка бібліотека потрібна сьогодні?».

Стратегічний план примушує:

- відстежувати зміни у суспільстві, місцевій громаді та корегувати діяльність бібліотек згідно з цими змінами;
- розподіляти ресурси згідно обраних пріоритетів;
- брати участь у проектній діяльності, програмах різного рівня;
- відшукувати різні варіанти та можливості для надання якісних послуг;
- підвищувати професійний рівень, займатися самоосвітою;
- шукати й розробляти нові моделі розвитку бібліотек.

Під час планування потрібно проаналізувати сильні і слабкі сторони ЦБС, визначити шляхи, які допоможуть бібліотекам стати успішними. Цьому допоможе проведення SVOT-аналізу, який визначить сильні і слабкі сторони діяльності бібліотек, їх можливості та загрози їх діяльності. Такий аналіз проводиться за напрямками:

- мережа ПБ;
- документні фонди та фонди інформаційних ресурсів;
- персонал;
- інформаційні технології;
- бібліотечні послуги;
- програми та проекти.

Такі плани мають бути в кожній ЦБС.

Важливою складовою в роботі методичної служби є сучасне консультування бібліотекарів, що передбачає знаходження декількох конкретних пропозицій з того чи іншого питання, професійне тлумачення нововведень, змін, термінів, навчання методів (шляхів) самостійного виходу із проблемних ситуацій.

Найбільш ефективними є консультації на місці. Специфіка методичного консультування полягає в тому, що це, насамперед, різновид експертної допомоги. Методист, як консультант, виходить перш за все з індивідуальних проблем бібліотеки-філії, починаючи роботу з діагностики, допомагає здійснювати пошук, прийняття і реалізацію доцільних рішень, вносить у свідомість персоналу нові знання, порушує стереотипи мислення, проводить професійний тренінг. Тому консультування пов'язане з навчанням.

У процесі консультування закріплюється і розвивається інформаційна функція методичних служб, а методисти (методичні відділи) виступають у ролі спеціалізованих банків даних, здатних надавати бібліотекарям цінну інформацію, знайомити з теоретичними та практичними розробками з актуальних та складних питань.

Серед завдань методичної діяльності – організація професійного міжвідомчого спілкування бібліотекарів, пошук і допомога у впровадженні найефективніших форм роботи шляхом поширення кращого досвіду і вивчення теорії. Сучасні методичні служби мають надавати інформацію (в т. ч. випереджувального характеру) на основі систематичного аналізу та моніторингу про новації, впроваджені у практику, нові видання щодо трансформації професійної діяльності, а також навчання пошуку, оцінюванню та використанню релевантної інформації з пріоритетних напрямків діяльності.

Найактуальнішими в методичній діяльності формами і заходами є:

- інформ-карти «Бібліоновації» – включають опис інновації, джерело інформації, галузь застосування, рекомендації із застосування, очікуваний результат, наслідок упровадження;

- щоквартальні інформ-релізи «Ваш діловий кейс», який містить інформацію про нові видання, корисні публікації, гранти, презентації, семінари, друковану продукцію методичної служби;
- інформ-листи «Авторитетна думка», де містяться думки, позиція бібліотекознавців, бібліотекарів, членів громади, владних представників про сучасні бібліотеки, книги, роль бібліотечних закладів;
- шорт-листи «Ділове читання бібліотекаря», що включають відомості про нові книги авторів, які мають значну вагу у професійному середовищі.

Методисти ЦБ мають надавати необхідну консультаційну практичну допомогу під час виїздів на місця (які є необхідною та ефективною формою) шляхом:

- експертно-діагностичних обстежень;
- тематичних моніторингів;
- комплексного та тематичного консультування та ін..

Зрештою методичні центри повинні допомагати бібліотекарям перетворити роботу бібліотек з обслуговування населення на різноманітну, творчу, «знайти своє обличчя», і ця допомога має здійснюватись не шаблонними рекомендаціями, а індивідуальними, диференційованими порадами, методами експерименту, теоретичними пошуками, оперативною інформацією, в т. ч. про інновації.

Однією з форм методичного впливу щодо перетворення бібліотек у сучасні заклади є підготовка та видання методичної продукції, яку, відповідно до тематики і цілей, можна поділити на:

- регламентуючу;
- інформаційну;
- статистично-аналітичну;
- прогностичну;
- рекомендаційну;

- рекламну.

Методисти мають вдосконалювати цей вид діяльності, залучаючи до написання видань підрозділи ЦБ. Репертуар продукції може бути різноманітний: методичні рекомендації, консультації, дайджести, портфоліо БФ, сценарії, бібліографічні покажчики краєзнавчої тематики, списки літератури до знаменних дат на допомогу організації обслуговування різних груп користувачів.

Вимога щодо постійного підвищення кваліфікації працівників бібліотек районної та сільської ланки є одним з імперативів бібліотечної професії. Це завдання реалізується методичною службою, працівниками структурних підрозділів ЦБС. Ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації в бібліотечній системі забезпечує:

- конкурентноспроможність бібліотеки;
- поліпшення показників її виробничої діяльності;
- високий професійно-кваліфікаційний рівень;
- компетентність працівників.

Підвищення кваліфікації бібліотекарів має базуватись на принципах безперервності, послідовності форм навчання, диференціації відповідно до базової освіти працівників, їхнього професійного навантаження, посадових обов'язків.

Сьогодні методисти, окрім традиційних, мають впроваджувати інноваційні, модернізовані форми навчання. Серед найбільш популярних – тренінги, які розвивають здібності особистості до пошуку нових знань, творчості, формують новий світогляд. Доцільно впроваджувати:

- бізнес-тренінги з формування ділових навичок і умінь бібліотекарів;
- психологічні тренінги – активне навчання поведінки бібліотекаря.

Під час планування тренінгів учасники мають знати їх тематику, інформаційні матеріали по темі. Важливим є «вхідне» та «вихідне» тестування учасників, що дасть можливість оцінити досягнутий прогрес.

Доцільними темами можуть стати: «Бібліотечне спілкування – нові можливості», «Діалог з читачем – психологія спілкування», «Інноваційний пошук – головний напрямок розвитку бібліотек», «Як підготувати успішний проєкт» та ін..

Під час проведення тренінгу слід використовувати інтерактивні форми навчання, що дають змогу підвищити засвоєння нового матеріалу. Серед таких:

- «мозковий штурм»,
- рольова гра,
- робота в малих групах.

«Мозковий штурм» – це висування ідей учасниками, спонукання до розвитку різних ідей всіх присутніх. Успішне його проведення забезпечує модератор-методист, який має бути всебічно підготовленим і зможе знайти раціональне зерно в усіх ідеях. «Мозковий штурм» – це спосіб представити проблему в новому світлі, стимулювати творчість.

Рольова гра – моделювання ситуації, де учасники виконують певні ролі у знайомих для них обставинах. Це стимулює до аналізу власної поведінки, формує навички і потреби інших людей.

Робота в малих групах – присутні об'єднуються в малі групи (3 – 4 особи), що дає можливість за обмежений час усім висловити свою думку. Досвід напрацювання малих груп обговорюється в загальному колі, та ін..

Набули поширення майстер-класи та творчі лабораторії.

Майстер-клас – форма спілкування, особливий методичний захід. Ідея майстер-класу – визнаний фахівець (методист) розповідає та демонструє нові здобутки у

розвитку бібліотечної справи, підготувавши для учасників друковані матеріали за темою та інформаційні матеріали з Інтернету. В процесі занять мають використовуватись активні форми навчання.

Результатом навчань стануть як підвищення кваліфікації спеціалістів-практиків, так і можливість модернізації певних процесів, прийняття адміністративних рішень, що будуть зрозумілими бібліотекарям та ними підтримані.

Темами майстер-класів можуть стати «Інновації виставкової діяльності», «Реклама в бібліотеці (теорія та практика)», «Залучення інвестицій в бібліотеку», «Спілкування як засіб співпраці бібліотекаря і користувача» та ін..

Проблемно-творчу лабораторію бажано проводити на базі ЦБ або БФ де є інноваційні форми роботи. Темами можуть стати: «Сучасна бібліотека: побудова нової стратегії розвитку», «Бібліотека та громада – форми співпраці та розвитку» та ін.. Учасниками є – керівники структурних підрозділів ЦБ, завідувачі СБФ, які в процесі можуть обговорити напрацьований досвід у вирішенні певної проблеми, визначити креативні, доцільні шляхи її вирішення.

Ефективним засобом підвищення кваліфікації є проведення професійних конкурсів, що оптимізують зростання фахового рівня працівників, розвивають у них потяг до творчості. Професійні конкурси можуть класифікуватись таким чином:

- загальні конкурси, на яких оцінюється діяльність бібліотеки за усіма напрямками («Краща бібліотека року»);
- індивідуальні конкурси, котрі розвивають творчі здібності працівників, сприяють підвищенню кваліфікації («Бібліотекар року», «Кращий за професією» та ін.);

- конкурси, спрямовані на покращення матеріальної бази бібліотек (кращий дизайн, краща реклама);
- тематичні та галузеві конкурси: масових заходів (літературних годин, сценаріїв), на кращу роботу з фондом, книжкових виставок та ін.

Цікавою може бути і така форма як «Віртуальна конференція», яка передбачає наявність у бібліотеці виходу в Інтернет. Віртуальні конференції можуть бути різних видів. Наприклад, бібліотека-організатор конференції (модератор) виставляє в мережі питання, що обговорюватимуться, і кожен може надіслати свою відповідь з обраної теми.

Обговорення деяких бібліотечних проблем можна проводити у вигляді чату. Бажаючи взяти у ньому участь мають зареєструватися. Відповідає за дотримання правил проведення чату модератор, до обов'язків якого входить спостереження за дотриманням тематики дискусії, що відбувається.

Важливим у методичній роботі є організація дистанційного навчання, або, як кажуть, «освіта без кордонів». Методист може визначити теми та модулі, за якими пройдуть навчання бібліотекарів. Це можуть бути «Виставкова діяльність», «Адвокаційна діяльність», «Інтерактивні форми масової роботи» та ін.. Заняття можливо проводити у формі лекцій, запитань-відповідей, творчих завдань. Для бібліотекарів-початківців ці курси можуть носити назву «Орієнтація!».

Популярною серед сільських бібліотек може стати «Заочна бібліотечна школа». Всі її слухачі отримують від спеціаліста методичні рекомендації з певної теми (теорія та практика). Після їх освоєння вони мають виконати творчі завдання – аналітичні та практичні. Їх виконання аналізується та оцінюється методистами, а кращі – друкуються та популяризуються серед фахівців району.

Дієвою формою навчання для бібліотекарів філій може стати «Коледж на колесах», метою якого є розвиток фахової майстерності бібліотекарів, виховання в них творчого мислення, генерування нових ідей та ін.. Форми виїзних заходів різні: «Методичний десант» (мета – аналіз діяльності бібліотек), «Віртуальний навігатор» (впровадження ІТ), «Книжковий калейдоскоп» (презентації бібліотечного фонду), виїзна акредитація БФ та ін..

Особливу роль в інноваційному розвитку бібліотек відіграє проектна діяльність, зокрема написання місцевих проектів, як «Бібліотека – територія знань та фахової допомоги», «Через бібліотеки – до сучасних юридичних знань», «Бібліотеки – гаранті соціальної інформації» та ін.. До участі в них слід залучати сільські БФ, громадські організації, відділи органів влади, і особливу увагу потрібно надати рекламним акціям, адвокаційним кампаніям тощо.

Сьогодні від методистів багато в чому залежить організація роботи бібліотек. Їхнє завдання – знайти і допомогти бібліотечним працівникам впровадити найефективніші форми роботи шляхом використання методичних матеріалів, застосування кращого досвіду, вивчення теорії та доробку класиків бібліотечної думки.

Сучасна методична служба покликана забезпечувати оптимальний бібліотечний сервіс, орієнтований на підвищення рівня інформованості бібліотечних спеціалістів.

Конкурс творчих робіт бібліотекарів.

Критерії оцінювання: професійне висвітлення проблеми; логічність, лаконічність викладу; наявність конкретних прикладів, фактів із практичних спостережень за читанням окремих людей, динаміки читання; характеристика та оцінка використаних форм роботи; схильність до інноваційної творчості; культура слова.

Теми конкурсних завдань:

«Читання в житті бібліотекаря» (вивчення впливу читання на професійні та особистісні установки в роботі з книгою, формування здатності до аналізу, узагальнення явищ, фактів).

«Що рекомендувати для читання юнацтву» (пошук нових форм популяризації видань).

«Книги лауреатів літературних премій у читанні бібліотекаря».

Підсумки підбиваються згідно з положенням, розробленим до кожного конкурсу.

Програма курсу «Бібліотечна школа» (для бібліотекарів без бібліотечної освіти)

Мета та завдання: дати уявлення про бібліотеку, професію, сучасні тенденції бібліотечного обслуговування, застосування ІТ; підготувати до професійного спілкування з читачем, колегами; допомогти у напрацюванні навичок інформаційного обслуговування; ведення облікових документів; прищеплення любові до професії.

- Тема 1. Публічна бібліотека та її місія.
- Тема 2. Публічна бібліотека – складова соціо-культурного середовища регіону.
- Тема 3. Структурні підрозділи бібліотеки, їхній взаємозв'язок.
- Тема 4. Шлях книги в процесі обробки.
- Тема 5. Облікові документи бібліотеки.
- Тема 6. Довідково-бібліографічний апарат: вимоги, правила, можливості
- Тема 7. Популяризація книги в бібліотеці.
- Тема 8. Професійна етика.

Навчальна програма реалізується таким чином: за кожною темою – теоретична частина, практичні заняття, огляд літератури для вивчення, домашнє завдання.

Список рекомендованих джерел:

1. Башун О. Бібліотеки США: погляд укр. фахівця. – Київ: Нора-Друк, 2007. – 56 с.
2. Бражникова С.А. Обзор методической исследовательской работы БГУНБ. 2004 год: [Электрон. ресурс] //режим доступу: www.bgunb.ru
3. Головка С.І. Інформаційний простір методичних служб. – Київ: 2007. – 72 с.
4. Луньова І.Є. Методичний орієнтир: інновац. підходи до організації системи підвищення компетентності бібліотекарів //Бібл. форум України. – 2007. - №4. – С.68-72.
5. Планування: стратегія і тактика /Уклад. І. Цуріна; НПБУ. – Київ: [б.в.], 2005. – 41 с.
6. Талалаєвська М.П. Використання інформаційно-комунікативних технологій у методичній діяльності бібліотеки // Бібліотека і книга у контексті часу: Зб. наук. стат. міжнар. наук.-практ. конф., 11–13 трав. 2006 р., м. Київ. – Київ, 2006. – С.225-238.

Підготувала
Редактор
Відповідальний за випуск
Комп'ютерний набір

Н.Д. Вітавська
В.К. Величко
Л.П. Капкаєва
Н.В. Ребякова

